

Лук'янович Яна Олександрівна,
курсант Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач
кафедри кримінально-правових дисциплін
та оперативно-розшукової діяльності
Прикарпатського факультету (м. Івано-
Франківськ) Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук *Данченко Катерина Михайлівна*

ДОПОМОГА СПЕЦІАЛІСТА В ОТРИМАННІ ЗРАЗКІВ І ПІДГОТОВЦІ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ

Анотація. У статті проаналізовано актуальні проблеми, що стосуються відбору біологічних зразків у підозрюваного (обвинуваченого, підсудного), механізм здійснення такого відбору, а також надані варіанти дій у разі здійснення примусового відбору біологічного матеріалу. Автор зосередив увагу на ролі спеціаліста, а також висвітлив проблеми з цим пов'язані. Висвітлено процесуальну роль та зміст допомоги спеціаліста при проведенні таких дій.

Ключові слова: спеціаліст, судова експертиза, отримання зразків, біологічні зразки, процесуальна дія.

Summary. The article analyzes the actual problems related to the selection of biological samples from the suspect (accused, defendant), the mechanism of such selection, as well as options for actions in the case of forced selection of biological material. The author focused on the role of a specialist and highlighted the issues involved. The procedural role and content of the specialist's assistance in carrying out such actions are highlighted.

Keywords: specialist, forensic examination, obtaining samples, biological samples, procedural action.

Кожне кримінальне провадження визначається своїм унікальним складом обставин і наявних доказів. Проблеми процесуального порядку та застосування тактичних прийомів отримання зразків для дослідження, підготовки матеріалів для проведення експертиз та участь у цих процесуальних діях спеціаліста досліджувалося різними науковцями, такими як: Галаган, Н. А. Смець, Н. О. Зубова, П. П. Іщенко, Н. С. Карпов, Н. І. Клименко, В. О. Коновалова, О. А. Кравченко, І. П. Красюк, В. В. Тищенко, та інші. Проте багато теоретичних питань та пов'язаних із ними практичних проблем залучення та ролі спеціаліста в отриманні зразків

та підготовці матеріалів для проведення експертизи лишаються невіршеними.

Аналіз норм чинного законодавства дає підстави стверджувати, що законодавець лише передбачає можливість залучення спеціаліста до даної слідчої (розшукової) дії. Так, відповідно до ч. 2 ст. 71 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України): «Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду» [1].

У статті 245 КПК, яка безпосередньо регламентує порядок отримання зразків для експертизи, визначається, що зразки відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. І лише у випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом [1]. Варто звернути увагу, що в цій статті спеціаліст згадується лише у випадку, якщо проведення експертизи доручено судом. Що ж стосується інших випадків, відібрання зразків здійснюється стороною кримінального провадження. Проте, враховуючи положення ч. 2 ст. 3 КПК, згідно із яким спеціаліст може бути залучений сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду [1], можна стверджувати, що законодавець процесуально врегулював можливість залучення спеціаліста при відібранні зразків для експертизи і залишив право вибору (залучати спеціаліста чи не залучати) за стороною кримінального провадження, яка заявила клопотання про проведення експертизи.

На законодавчому рівні передбачити всі випадки, коли є необхідним залучення спеціаліста для проведення цих слідчих дій, неможливо, оскільки на практиці виникають різноманітні ситуації. Варто зазначити, що зразки отримуються не тільки в порядку, передбаченому ст. 245 КПК, а й під час здійснення інших слідчих (розшукових) дій, таких як обшук, огляд місця події, допит [2, с. 105].

У практичній діяльності виникають питання, чи необхідне проведення експертного дослідження в конкретній ситуації або ж достатньо лише консультації спеціаліста. Залучений спеціаліст у першому випадку констатує необхідність призначення експертизи, а в другому – надає необхідну консультацію.

Під час підготовки до проведення даної процесуальної дії спеціаліст може допомогти слідчому визначити, які зразки і в якій кількості необхідні для експертного дослідження, які необхідні умови

для їх отримання, як краще провести їх вилучення, які потрібні матеріали, інструменти, пристрої, предмети тощо. Для цього спеціалісту потрібно ознайомитися з матеріалами кримінальної справи, вивчити сліди, документи і речові докази [3, с. 157].

Відповідно до законодавства отримання зразків здійснюється стороною кримінального провадження, за клопотанням якої проводиться експертиза, а участь спеціаліста носить лише допоміжний та консультативний характер. Проте на практиці це не завжди так. Сьогодні на місці події не є чимось особливим, коли спеціаліст сам шукає сліди, сам їх вилучає та упаковує, а слідчий фіксує всі ці дії в протоколі. Така ж ситуація виникає і при відібранні зразків для експертизи.

Отже, можна зробити висновок, що зазначене питання є важливим під кутом зору практично реалізації завдань кримінального процесуального законодавства. Отримання зразків у добровільному порядку проблем не створює, тому що у разі добровільної особи сам процес не має ускладнень. Відповідно залучення спеціаліста під час отримання зразків та підготовки матеріалів для проведення експертного дослідження зумовлюється, перш за все, складністю відібрання зразків для певних видів експертиз, видами зразків, які необхідно отримати, рівнем підготовки слідчого.

Я вважаю, що приречена на безрезультатність експертиза не буде призначена, що дозволить зекономити доволі значні кошти й час. У випадку, коли необхідні для проведення експертних досліджень методики і технічні засоби об'єктивно існують, спеціаліст визначить клас, рід і вид експертизи, яку необхідно призначити. На мою думку, ще одним напрямом використання слідчим, прокурором, адвокатом, судом допомоги спеціаліста є правильне визначення роду або виду експертизи, проведення її відповідним фахівцем.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.02.2020 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Ищенко П. П. Специалист в следственных действиях (уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты). М. : Юридическая литература, 1990. 160 с.
3. Сокиран М. Ф. Отримання слідчим зразків для експертизи за участю спеціаліста. 2014. С. 153–161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2014_59_21.